

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תוכב"א

סעודה שלישית פרשת

שלח תשב"ז (חלק ב)

ביאור ויאמרו כל העדה לרגום אתם באֲבָנִים

- ענין המרגלים ששלחו בימי יהושע • במתן תורה נמסר לכל ישראל סוד שם המפורש • בענין הכרעת דעת תורה אין להשגיח על אותות ומופתים • כשכובשים ארץ ישראל צריכים מקודם לאַבֵּד כל האשירות ועבודה זרות שבתוכה • הכיתות שעל הים רצו להשתמש בצירופי שמות להכות את המצריים • המרגלים רצו להשתמש בשמות הק' לעשות פעולות בשמים בכדי להראות כדבריהם • ספר יצירה: אותיות נקראו "אֲבָנִים" והתיבות נקראו "בָּתִּים" • בלשון הקודש יש לכל אות "מילוי", בלשונות העכו"ם אין מילוי והם רק "אבנים" • המעם שהראו מופתים להעמיד הדין כרבי אליעזר אף שתורה לא בשמים הוא •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תש"פ לפ"ק

לשון קדשו - קונטרס ג' חלק ב

13 מיוט מתוך 91 זייער קלאַר

יצא לאור ע"י

מערכת לשון קדשו

מאנטריאל קאנאדא - 3040-585-514-1

צענטראלע נומער:

929-522-1515

ענגלאנד 0330-350-3110

קאנאדא 438-797-0770

ארץ ישראל 072-3275205

צו הערן די רעקארדינג: דרוק #1, דערנאך קונטרס נומער 905

איר קענט אויך לאזן הודעות הערות ותיקונים, און נענד זיין

מען קען אויך הערן די רעקארדינגס:

דרוקט נומער 9→6→1

ניו יארק 718-298-4641 ארץ ישראל 072-3333419

(שלח תשכ"ז (חלק ב) #→4272→4→16)

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יואל וויינשטאק הי"ד

לרגל הולדת בתו

והזמן גרמא להביר לו טובה על אשר עומד תמיד לימיניו
בכמה הערות נכונות. מערכת לשון קדשו

ברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשו שיזכה לגדלה ולחנכה ע"ד ישראל סבא

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזַכָּרוֹן •

הרה"ח המורומס, שוקד בתורה בהתמדה רבה, והרבה פעלים
למצות ביקור תולים, ולהחזקת מוסדות התורה
תלמיד נאמן מרביה"ק זי"ע וכתב הרבה מדברי תורתו

הרה"ח רבי יחזקאל שרגא ז"ל בהנא

בן הרה"ח ר' צבי אלימלך הכהן ז"ל

נפטר כ"ט סיון תשע"ה לפ"ק

הרבני החסיד ירא ושלם, איש האשכולות, לימד תורה ברכים,
תפלתו היה בהשתפכות בבכי ותחנונים, פיר צדקה לאביונים,
היה רבוק ברכיה"ק זי"ע וחביב אצלו

רבי אשר לעמיל ז"ל לאנדא

בן הרה"ח ר' זאב ז"ל

נפטר כ"ג סיון תשס"ד לפ"ק

הרבני הנכבד, השכים והעריב בביהמ"ד לעסוק בתורה,
ובתפלה שפך שיהו ברנש, מוקיר רבנן ותלמידיו, תמך
בסתר לנצרכים ולעניי ארץ ישראל, שמח לעשות רצון צדיק
מורן רביה"ק זי"ע ועמד לימינו בסכומים גדולים

רבי מרדכי משה ספרא ז"ל

בן הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל שפילמאן

נפטר ה' ניסן תש"פ לפ"ק

הרה"ח ר'

משה מנחם

ב"ר יוסף ז"ל

נפטר ערב פסח תש"פ

KolSatmar.com

יא

קושיא ד

להבין מה שרצו לרגום אתם באבנים

ד) וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לְרִגּוֹם אֹתָם בְּאֲבָנִים. זיי האָבן געוואָלט פאַרשטיינערן מיט שטיינער.

ס'איז דאָך עפעס נישט קיין [דבר המובן], ס'איז נישט צו פאַרשטיין (וכדלקמן).

יב

ורש"י פירש לפי פשוטו, שרצו לרגום את יהושע וכלב. [וזה ניחא, שהרי הם היו בעלי פלוגתתם]

[ובאמת] אין [דעם] לְרִגּוֹם אֹתָם בְּאֲבָנִים, זעט אויס עפעס, [אז אין] דאָס אַליין איז [דאָ] פלוגתות. [כין] רש"י זאָגט, לְרִגּוֹם 'אֹתָם' בְּאֲבָנִים, את יהושע וכלב. יהושע וכלב האָבן זיי געוואָלט פאַרשטיינערן.

יג

אבל בגמרא איתא שזרקו אבנים כלפי מעלה, וזהו דבר שאינו מובן איך שיך ענין כזה, ומה רצו להועיל כזה, ובדאי סתם מפשים לא היו

[אמנם] די גמרא זאָגט אין סוטה דף ל"ה (ע"א), לְרִגּוֹם אֹתָם בְּאֲבָנִים, שזרקו אבנים כלפי מעלה. כביכול, זיי האָבן געוואָרפן אויבן שטיינער.

[ועל זה קשה] ס'איז נישט צו פאַרשטיין, קאָן מען עפעס וואָרפן שטיינער אין הימל? ווער קאָן דאָס וואָרפן שטיינער [כלפי מעלה]? וואָס עפעס [זרקו אבנים כלפי מעלה]? ס'איז עפעס נישט קיין 'דאָס' [=דבר המובן], וואָס עפעס האָבן זיי געוואָלט שטיינער וואָרפן.

און קיין טפּפּשים זענען זיי דאָך אודאי נישט געווען. וואָס הייסט זיי האָבן געוואָרפן שטיינער אין הימל? אויפן הימל קאָן מען וואָרפן שטיינער? מ'טוט עפעס אויף? [מיט] שטיינער?

(ישוב קושיא ד, באות רמה-רמח)

יד

קושיא ה

במדרש: שהענין היה מקבל האבנים. וגם זה צריך ביאור, למה הוצרך שהענין יקבל אותם, ומה איכפת לן אם היה חוזר ונופל לארץ

ה) די גמרא זאָגט* אויף די שטיינער, והענין היה מקבל, [שנאמר] וכבוד ה' נראה בַּעֲנָן.

[וזהו גם כן תמוה, וכין] דער עַנָן דארף מקבל זיין [דין] שטיינער? זיי פאלן [דאָך] אַראָפּ אויף דער ערד צוריק, אז מ'וואָרפט אַרויף אַ שטיין [פאלט עס אַראָפּ, על דרך שאמר]² זָרוֹק חוּטְרָא לְאִירָא אַאַרְעָא קְאִי, ס'פאלט אַראָפּ.

* עיין במדרש רבה (טז, כא): וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לְרִגּוֹם אֹתָם בְּאֲבָנִים, ומי הם משה ואהרן, וכבוד ה' נראה, מלמד שהיו זורקין אבנים והענין מקבל. - [ועיין בליקוט שמעוני (רמז תשמג) שמרכיב דברי המדרש עם דברי הגמרא, וכדוהובא לקמן באות טז ובהערה ד].

² בבראשית רבה (נג, ט): אמר רבי יצחק זָרוֹק חוּטְרָא לְאִירָא וְעַל עֵיקְרִיהּ הוּא קְאִים, כך לפי שכתוב וְלֹא שִׁפְחָה מִצְרִית וְשָׁמָּה הָגָר (לך טז, א), לפיכך וְתִקַּח לָהּ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (וירא כא, כא). - ובליקוט (רמז צה) איתא הלשון: זָרוֹק חוּטְרָא לְאִירָא 'אֵעִיקְרִיהּ קְאִי'.

ופירוש ענין זה: אם תזרוק מקל של עץ לאויר, כשיחזור ויפול לארץ יפול על צד של עיקרו ושורשו, כדרך גידולו. - ורבינו משתמש בזה בדרך מליצה לענינינו, כי כל דבר שתזרוק למעלה, לבסוף יפול למטה לארץ. (ואף שינה לומר בלשון 'אארעא' קאי, לפי עיקר הנקודה שנוגע לענין דידן)

א דאגה וואו ס'זאל אהין קומען די שטיינער? מ'דארף אויף דעם אן "ענן"
(שיקבלם)? (ישוב קושיא ה, באות רמט)

טו

קושיא ו

בתנא דבי אליהו: רצו לרגום באבנים את "משה ואהרן", עד שהם ברחו לתוך הענן
אין תנא דבי אליהו [פרק כ"ט], שטייט עפעס נאך מער, נאך מער פלא.
אליהו זאגט, מעיד אני עלי שמים וארץ שלא רצה הקב"ה להרוג נשיאי ישראל,
אלא שרצו אחר משה ואהרן, מ'איז נאכגעלאפן משה ואהרן, לרגום אתם באבנים, עד
שברחו תחת כנפי השכינה שנראה בענן. זיי האבן זיי געוואלט פארשטיינערן, ביז זיי
זענען אנטלאפן טאקע.

טז

ובמדרש ילקוט איתא הן כהתנדב"א שרצו לרגום את משה ואהרן, והן כהגמרא שורקו אבנים כלפי מעלה
און ער [המדרש ילקוט] הייבט אויך אן, ער זאגט אויך [כמו בהגמרא דסוטה, לפרש
הכתוב] לרגום 'אתם' [דהיינו] "כלפי מעלה", און לאזט אויס [שמסיים, דלרגום 'אותם' היינו]
משה ואהרן. [נאח"כ שוב אמר כיון שראו השכינה התחילו מרגמין באבנים, ונגלה הענן וקיבלם
(וכלקמן)].

זעט אויס דארט אין מדרש ילקוט (שם), שטייט אויך אזוי [באמצע דבריו, כמו בתנא
דבי אליהו, כי הכתוב] לרגום 'אתם' מיינט מען [את] משה ואהרן טאקע האבן זיי
געוואלט פארשטיינערן, אזוי זעט אויס. דארט אין מדרש שטייט אזוי ארויס.
נישט אזוי ווי רש"י זאגט יהושע וכלב. און די גמרא זאגט כלפי מעלה.

יז

ועל כל פנים הוא ענין תמוה שירצו לרגום באבנים את "משה ואהרן"
[וגם פירוש זה הוא פלא שירצו לזרוק אבנים על "משה ואהרן", שהם קדושי ה' מנהיגי העדה.
ועוד וכי לא חשבו שהם יכולין להציל עצמם על ידי בריחה לתוך הענן וכדומה, ומה היה חשבונם ברגומה
זו]. (על פי דברי רבינו להלן, באמצע אות רנד).

יח

הקדמה לקושיא ז - ח

במדרש ילקוט: התחילו לרגום "באבנים", וכיון שנגלה הענן נראו האבנים תלויות בו. אמר הקב"ה למשה
מי יכול לסבול כך, עד אנה ינאצני. אפנו "בדבר", בדברים. "במדבר" הוה יתמו, עבור שאמרו "דברים"
נאר אין ילקוט אין מדרש איז [דא אויך] נאך מער פלא, אין ילקוט שטייט, ויאמרו

² בתנא דבי אליהו (רבה, פרק כט): מעיד אני עלי שמים וארץ, שלא היתה בדעתו של הקב"ה להמית עשרה
נשיאים הללו מישראל, אלא משום שהיו רצים אחר משה ואהרן לרגום אותם באבנים, עד שנמשכו ונכנסו תחת
ענני כבוד, תחת כנפי השכינה. [כן הוא הנוסח בתנא דבי אליהו הנדפס בלובלין תרנ"ז עם הפירוש "זקוקין דנורא וביעורין
דאש", שמזכירו רבינו לקמן].

³ בילקוט שמעוני (רמז תשמג): ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים וכבוד ה', מלמד שנטלו אבנים וזרקו כלפי
מעלה. לרגום אתם באבנים, ומי הם, משה ואהרן. וכבוד ה' נראה פאהל מועד מלמד שהיו זורקין אבנים והענן
מקבלם, מיד נגלה עליהם הקב"ה בענן, שמא יחזרו בהם. - אמר רבי אבא בר כהנא, כיון שראו השכינה התחילו
מרגמין בהם באבנים, אמר ריש לקיש כיון שנגלה הענן נראו האבנים תלויות בו. באותה שעה אמר הקב"ה
למשה, מי יכול לסבול כך, עד מתי כך, עד אנה ינאצני, אפנו "בדבר", "דברים" הם מעסיקין אותי, אף אני אפנו
בדבר וגוי. "במדבר" הוה יתמו, מי גרם להם שימותו, "במדבר", שאמרו "דברים".

כָּל הָעֵדָה לָרְגוּם אֹתָם בְּאֶבְנִים, מִי הֵמָּה, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. [כי את] מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הָאֵבֶן זֵי גִעוּאָלֶט פֿאַרשטײנערן.

און נאָכדעם זאָגט ער, שזורקו אבנים כלפי מעלה והיה הענן מקבלם, דער ענן האָט צוריק [מקבל געווען].

אמר רבי אבא, ברענגט ער [כיון שראו השכינה, התחילו מרגמין באבנים. אמר ריש לקיש כיון שנגלה] הענן, דער ענן איז געקומען, וראו אותם האבנים תלויים בו, מ'האָט געזען די אבנים האָבן געהאַנגען אין ענן. זיי האָבן געזען די שכינה, האָבן זיי געוואָרפן שטיינער, [וכיון שנגלה הענן] האָט מען געזען ס'איז [האבנים] תלויים בענן.

האָט הקב"ה געזאָגט [למשה] עד כמה אני סובל, שמא יחזור, מ'וועט ווידער וואָרפן שטיינער אין ענן, עד כמה אני סובל. אָפֿנו "בְּדָבָר" וְאֹרְשָׁנוּ, ["דברים" הם מכעיסים אותי וכו'], "בְּמִדְבָּר" הַזֶּה יִתְמוּ, [מי גרם להם שימות], "בְּמִדְבָּר", בשביל "דברים" שאמרו.

אָזוי שטייט אין מדרש אין ילקוט.

יט

קושיא ז

להבין למה הוצרך שיראו כל ישראל אך הם תלויים בענן

ז) דאָס איז נאָך מער פלא, מ'האָט געוואָרפן שטיינער, [און] ס'איז געווען [תלויים] אין ענן, און מ'האָט זיי "געטראָפֿן" אין ענן די שטיינער. [וקשה למה הוצרך להיות שבני ישראל יראו כל זאת, שהאבנים הם תלויים בענן].

כ

[ובכלל כבר הקשינו (בקושיא ה)] וואָס האָבן זיי געברויכט הענגען אין ענן די שטיינער? האָבן זיי געזאָלט פאלן אויף דער ערד! פֿאַרוואָס איז געווען דאָס גאַנצע.

(ישוב קושיא ז, באות רג)

כא

קושיא ח

גם יש להבין מה שהילקוט פתח "במעשה" שזרקו אבנים, ומסיים "בדיבור", שבשביל דברים שאמרו נענשו

ח) און דערנאָך [צ"ב], קודם הייבט ער אָן אַז מ'האָט געוואָרפן "שטיינער", איז דאָך אַ "מעשה", דערנאָכדעם לאָזט ער אויס אַז איבערדעם איז מען נענש געוואָרן, "בְּמִדְבָּר", דורך אַ "דיבור". ער הייבט אָן, - פֿתַח בְּפֶד וְסִיִּים בְּחִבִּית^ה, - ער הייבט אָן מיט "רגימת אבנים", און ער לאָזט אויס [בשביל "דברים" שאמרו, דמשמע שלא חטאו אלא בדיבור בעלמא, אבל לא באו לידי מעשה בפועל].

(ישוב קושיא ח, באות רגד)

כב

און די גאַנצע [ענין הרגימה] איז נישט צו פֿאַרשטיין (כדלעיל בקושיא ד), מ'האָט געוואָרפן שטיינער [כלפי מעלה]? ס'איז עפעס הפלא ופלא.

^ה הוא לשון הגמרא בבא קמא (כו.), שהקשו כן על המשנה שהתחיל דבריו בענין פֿד ומסיים דבריו בענין חִבִּית. ומשם נשאל לשון זה להקשות על מי שמתחיל בענין אחד ומסיים בענין אחר, ולעניינו קשה על המדרש שהתחיל בענין "מעשה" דוריקה, וסיים בענין "דברים" שאמרו.

איך האָב נישט געזען אויף דעם קיין שום פירוש [אין] די אַלע מפרשים.

כג

הקדמה לקושיא ט - יא

בתנא דבי אליהו: אמר להם משה אל תכנסו כמו גנבים. ואם יאמרו לכם שמא להכרית אילנות של עבודה זרה ולקין אשרה באתם עלינו, תאמרו להם לא. ואחר כך כשהיו בסכנה אצל ילידי הענק, אמרו להם כך, ושיגורום בשלום

טאָקע אין דער זיקוקין [דנורא] אַליין [שעל התנא דבי אליהו, לא מצאתי פירוש מספיק על דברי התנאב"א].

ער הייבט אָן אַזוי, אין תנא דבי אליהו שטייט אַזוי, אין תחילת [דבריו] זאָגט ער אַזוי, ער [משה] האָט זיי געזאָגט אל תכנסו לָשָׁם - האָט מען אָנגעזאָגט די מרגלים - כגנבים, עטס זאָלט נישט [אריין] גיין 'כגנבים'.

זאָגט דער זיקוקין פֿשֿט', ער מיינט זיי זאָלן זיך נישט 'באַהאַלטן'. געוויינטליך אַז מ'גייט מרגלים [לְהַגִּיל], 'פֿאַרשטעלט' מען זיך, [אבל הם לא יעשו כן, ולא ישנו בגדיהם ולשונם בכדי] מ'זאָל נישט דערקענען אַז זיי זענען אידן.

[וממשיך בתנאב"א]: ואם ישאלו לכם, מ'וועט ענק פרעגן, לְכֹרוֹת עבודה זרה בָּאתֶם וְלְכֹרוֹת אֲשִׁירָה, תאמרו [להם] לא, אונז זעמיר נישט געקומען אויף דעם, אלא ליקח פירות. אַזוי זאָגט דער תנא דבי אליהו, [אז] משה רבינו האָט זיי אָנגעזאָגט.

ווען זיי זענען געקומען אַהין. די ילידי הענק זענען געקומען, צווחו עליהם צִוּחוֹת עד שנפלו לארץ, נפלו על אפיהם, [זיי זענען געפאלן] חֲלָשׁוֹת, והיו נושבים בהם ביז זיי זענען געקומען צו זיך.

האָבן זיי [ילידי הענק] געפרעגט, זענט עטס געקומען לְבַעַר עבודה זרה, אונז ווייס מיר כי ה' אֱלֹקֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ, זענט עטס געקומען [להכרית ע"ז]? האָבן זיי געענטפערט לא, אונז זעמיר נישט דאָ [פאר דעם] געקומען, [וקיימו דברי משה] אַזוי ווי מ'האָט זיי אָנגעזאָגט.

שיגורום בשלום והלכו להם, האָט מען זיי אַהיימגעשיקט בשלום. אַזוי שטייט אין תנא דבי אליהו.

¹ בתנא דבי אליהו (פרק ט): אמר משה להם אל תכנסו כמו גנבים. ואם יאמרו לכם למה באתם עלינו, תאמרו להם על חמשה תאנים ועל חמשה רמונים ועל אשכול ענבים אחד באנו. ואם יאמרו לכם שמא להכרית אילנות של עבודה זרה ולקין אשרה באתם עלינו, תאמרו להם לא. נכנסו כשלוחין ויצאו כחמורים, הגיעו לחברון נטלו משם חמשה תאנים וחמשה רמונים ואשכול ענבים אחד, שמעו מהן אַחִימֶן שָׁשִׁי וְתַלְמִי יִלְדֵי הָעֵנָק ויצאו לקראתם, צִוּחַ בהן שָׁשִׁי צִוּחַ אחת ונפלו על פניהם ארצה, והתחילו הן מנפחין להם באפיהם, ועוד מנשבין להם בפניהם (פירוש, כמו שפושין למי שנתעלף, כדי להשיב רוחו) עד שנתייבשה דעתם עליהם, ואחר כך אמרו להם על מה באתם עלינו, שמא להכרית אילנות ואשרה של עבודה זרה באתם עלינו, והלא כל העולם של אלקיכם הוא, למי שהוא רוצה הוא נותנה. אמרו להם לאו. שיגורום בשלום ולא הרגום.

² בזיקוקין דנורא (שם, אות מא): ומה שכתב שאמר להם משה אל תכנסו כמו גנבים, פירוש שלא יכנסו בהחבא ובשתיקה ובשינוי בגדים של היהודים ובשינוי לשון של היהודים, כדרך שאר מרגלים שנכנסו לְהַגִּיל העיר בהתחבא כמו גנבים וּמְשִׁינִים בגדיהם ולשונם כדי שלא יכירו שהם מרגלים וכו', אבל משה צוה למרגלים שלא יעשו כן, אלא ילכו בפרהסיא לעיני הכל, ולא יִשְׁנוּ בגדי יהודים ולא יִשְׁנוּ לשון יהודים עד שיכירו כולם שהם יהודים, ויבטחו בהקב"ה שלא יגיע להם שום היזק. ועוד שאם יורו בארצם במה שלא יִשְׁנוּ את לשונם ובגדיהם, אלא יודו שהם בני אברהם יצחק ויעקב וכו' וילבישו כלבושם, אז יזכו לכנוס לארץ ישראל אם לא יחטאו וכו'.

כד

קושיא ט

למה הוזהרם משה רבינו על כך שלא יאמרו לכוות עבודה זרה באו

ט) איז אויך עפעס אן ענין [פלא], וואָס האָט מען געדאַרפט אָנזאָגן וועגן עבודה זרה שלא יאמרו לכוות עבודה זרה באו, זיי זאָלן נישט נעמען [עכו"ז ולאבדו, און] זיי זאָלן זאָגן "לא" [כשישאלום על ככה].

כה

קושיא י

למה הילידי הענק עצמם שאלו אותם רק אם באו להכרית הע"ז ואשירה, ולא שאלו כפשוטו, אם באו לרגל כדי ללחום ולכבוש הארץ

י) [ויעוד קשה על מה חשב משה כי] פונקט די שאלה וועט מען פרעגן?

[והלא באמת זהו פלא מה שגם ילידי הענק לא שאלו אותם על דבר הכיבוש והמלחמה, אם באו לרגל את הארץ כדי לכבוש אותה, וכל שאלתם היתה רק שמא להכרית עבודה זרה ואשירה באו, וכי לא איכפת להו כלל אם יבואו ישראל עליהם למלחמה, וכל דאגתם היתה רק עבור כריתת האשירה שלהם. (על הגאולה ועה"ת סימן נג, ודברי יואל)].

כו

קושיא יא

להבין החילוק, שהמרגלים בימי משה נצטוו שלא יכנסו כנגבים רק ולכו בגלוי, והמרגלים ששלח יהושע נצטוו להסתיר עצמם ולהיות נראין כמוכרי קדירות וכחרישים, כדי שלא ירגישו בהם

יא) [ויעוד קשה דלפי דברי התנא דבי אליהו נמצא] דאָ געפינט מען אַ גרויסן 'חילוק' פון די מרגלים [ששלח משה, להמרגלים ששלח יהושע].

[כי אצל] די מרגלים [ששלח יהושע] שטייט (יהושע ב, א) [וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ וְגו' שְׁנַיִם אַנְשִׁים] מַרְגְּלִים חָרָשׁ, [ופירש"י שם, חָרָשׁ מלשון חָרַס, שאמר להם הטעינו עצמיכם קדירות, כדי שתהיו נראין כמו קָדְרִין], זיי זענען געגאנגען פאַרקריפן [קדירות של חרס, כדי שלא ירגיש בהם אדם]. זיי האָבן זיך 'באַהאַלטן', זיי זענען 'יא' געגאנגען כנגבים, מ'זאָל זיי נישט דערקענען.

[ובמדרש רבה רות (ב, א) איתא, תני רבי שמעון בן יוחאי חָרָשׁ כמשמעו, אמר להם עשו עצמיכם חָרָשִׁין (=טויב), ואתם עומדים על רַיָּהֶם. (על הגאולה ועה"ת שם)].

כז

- און מ'האָט 'דאָך' "אינאַכט" גענומען, [שהכנענים נתוודעו מהם, ולכן] האָבן זיי זיך באַהאַלטן ביי די בית רַחֲב הזונה [והיא הטמינה את כָּלָב, על הגג], אַזוי ווי ס'שטייט (ביהושע שם, ב-ד).

נאָר 'פינחס' [ווייל] ער איז געווען [ווי] אַ מלאך, האָט מען אים נישט דערקענט, [שנעשה "רואה ואינו נראה"], שטייט דאָך דאָרטן [בלשון יחיד "וַיַּתְּצֵנּוּ" (שם, ד), שהטמינה רק את אחד מהם שהוא כָּלָב].¹

¹ וכמבואר כל זה במדרש רבה ותנחומא (ריש פרשתן). וז"ל התנחומא (סימן א): מהו חָרָשׁ לַאֲמֹר (יהושע ב, א), מלמד שעשו עצמן קָדְרִין והיו צווחין ואומרים "הרי קָדְרוֹת, כל מי שרוצה יבא ויקנה", כל כך למה, שלא ירגיש בהן אדם, לכן כתיב חָרָשׁ, קרי ביה חָרַס, כדי שלא יאמרו בני אדם מרגלים [הם]. - וַיִּלְכוּ בֵּית אִשָּׁה זֹנָה וְשָׁמָּה רָחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁמָּה (יהושע שם), עמדה וקבלה אותן. הרגיש בהן מלך יריחו וְשָׁמַע שְׂבָאוֹ לַחֲפוֹר אֶת כָּל הָאָרֶץ, שנאמר (שם, ב) וַיֵּאמֶר מֶלֶךְ יִרְיָחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים נִבְּאוּ הִנֵּה הַלִּילָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲפֹר אֶת הָאָרֶץ וְגו', כיון שהלכו לבקשם, מה עשתה רַחֲב, נטלה אותם להטמינם. אמר לה פנחס, אני כהן והכהנים נמשלו למלאכים, שנאמר (מלאכי ב, ו) כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֵּאָה צִבְקוֹת הוּא, והמלאך רוצה 'נראה' רוצה

כח

און 'די' [מרגלים ששלח משה] האָט מען אָנגעזאָגט פאַרקערט, [אל תכנסו כמו גנבים, אלא] מ'זאָל ענק דערקענען [אז] עטס זענט אידן, מ'ברוין נישט [זיך באהאלטן], בפירוש [אמר להם כך].

כט

[וצריך להבין] וואָס איז דער חילוק, מַה נִשְׁתַּנָּה [בין המרגלים שבימי משה והמרגלים שבימי יהושע. דלכאורה הרי אז בימי יהושע כבר היה הזמן לכבוש את הארץ, והמרגלים ששלח הלכו על פי ה', ולא מצינו שהיה חטא ועונש בשליחות ההוא, ואף על פי כן היה הציווי שיסתירו את עצמם שלא ירגיש בהן אדם. וכאן במרגלים ששלח משה מבואר מדברי חז"ל דמיד כשאמרו נִשְׁלָחָה אֲנָשִׁים לִפְנֵינוּ נגזרה הגזירה עליהם שלא יירשוהו, על כל פנים עדיין לא היה הזמן לביאת הארץ ולא היה השליחות במצות השי"ת ונענשו עליה, ואף על פי כן אמר להם משה שאל יכנסו כגנבים ואדרבה צוה אותם ליכנס למקום סכנה ולסמוך על הנס, ומה נשתנה אלו מאלו. (על הגאולה ועה"ת שם)]^ט.

(ישוב קושיא ט-י-יא, באות רפד-רפז)

ישוב הקושיות

רלד

ביאור ענין זריקת האבנים

(עד אחר אות רנד)

הקדמה ליישוב קושיא ד-ח

נאָר וואָס איז געוואָרן מיט די נשיאי ישראל, מיט די [זריקת] אבנים, דאָכט זיך מיר דאָ אַ רעיון. לְחוּמָר הַנוֹשָׂא דאָכט זיך מיר איז עס אַ רעיון וואָס ס'איז נִתֵּן לְהֶאֱמַר.

רלה

בגמרא: לרבי אליעזר הגדול הראו מופתים מן השמים להעמיד הדין כשיטתו, אבל רבי יהושע ענה כי תורה לא בשמים היא דער אמת, מ'געפיין מיר^א ביי רבי אליעזר הגדול, ער האָט געוואָלט מעמיד זיין זיין שיטה, האָט ער געזאָגט כותלי בית המדרש יוכיחו, האָט ער געוואָלט

אינו נראה'. וכן הנביאים נמשלו למלאכים וכו', הא למדת שנקראו הנביאים מלאכים וכו'. לפיכך אמר לה פנחס כשאני רוצה נראה וכשאני רוצה איני נראה. ומנין שלא הטמינה אלא לכלב, שנאמר (יהושע שם, ד) וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים 'וַתַּצְפֶּנּוּ', 'וַתַּצְפֶּנּוּ' אינו אומר כאן אלא 'וַתַּצְפֶּנּוּ' וכו'.

^ט מחמת אריכות הדרוש דלהלן [שרבינו האריך כשעה שלימה בענין הנסיונות שעמדו אז על הפרק, טרם שחזר ליישוב הקושיות בענין הפרשה], לא חזר רבינו לבסוף לומר גם ישוב קושיות ט' ו' י"א, אבל אח"כ השלים הדברים וצוה להכותבים לכתוב כל הענין בקונטרס על הגאולה ועה"ת סימן נד, והעתקנו זה להלן באות רפד-רפז.

^י פירוש: לפי קושי הענין, וליישוב.

^א בגמרא בבא מציעא (טז:): תנא באותו היום [שנחלקו ר' אליעזר וחכמים בדין איזה תנור אם הוא טמא או טהור] השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה, אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו, חזרו אמת המים לאחוריהם, אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, הטי כותלי בית המדרש ליפול, גער בהם רבי יהושע, אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם. לא נפלו, מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו, מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטין ועומדין. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא (נצבים ל, יב). מאי לא בשמים היא, אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול

איבערווייזן מיט 'מופתים חזקים', מ'זאל ווייזן [מן השמים] אז ער איז גערעכט. און רבי יהושע האָט זיך אָנגערופן מ'זאל זיך נישט מישן [מן השמים, כ"ן תורה לא בשמים הוּא].

אזוי זאָגט דאָך די גמרא.

רלו

וקשה הלא קמי שמיא גליא כי הדין יהא נפסק כרבי יהושע ורוב החכמים, ואם כן מעיקרא למה עשו מופתים להראות כדברי רבי אליעזר

איך האָב שוין לאַנג געזאָגט אַמאָל¹, וואָרן לעולם [קשה הרי] קמי שמיא גליא אז ס'איז נישט אזוי, אז מ'האָט דאָך נישט אזוי גע'פּסָק'נט די הלכה [כדברי רבי אליעזר, רק כדברי רבי יהושע, ואם כן מעיקרא למה הראו מופתים בשמים להביא ראייה לדברי רבי אליעזר].

ס'איז טאָקע געווען רבי אליעזר הגדול, אָבער מ'האָט דאָך נישט אזוי אָפּגע'פּסָק'נט דאָס רוב [החכמים, וכתיב] אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּה (משפטים כג, ב), מ'האָט געמוזט אויסקומען צוריק [לפסוק כדברי רבי יהושע, ואם כן מעיקרא] פאַרוואָס האָט מען געוויזן די מופתים מן השמים [להראות כדברי רבי אליעזר].

רלו

אבל הענין הוא, כי דוקא זאת רצו להראות מן השמים, דאף כשנעשים מופתים מן השמים לא ישיגוהו על זה, רק על מה שכתוב בתורה כפי הכרת דעת החכמים בבית דין שלמטה

[וביארתי הענין, דלכן הראו המופתים מן השמים], טאָקע מ'זאל ווייזן [הוראה לישראל], אז מ'קאָן ווייזן מופתים און אַלדינגס, [אָבער] אז די תורה הקדושה זאָגט אַנדערש, טאָר מען נישט קוקן [דערויף].

דערנאָך האָב איך געזען ס'שטייט אין רבינו נסים (בגליון הגמרא, ברכות יט:) - איך ברענג דאָס [אין ויואל משה]² - רבינו נסים זאָגט עס, רבינו נסים גאון.

שכבר כתבת בהר סיני בתורה (משפטים כג, ב) אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּה. אשכחיה רבי נתן לאלהיו, אמר ליה מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא, אמר ליה קא חיין ואמר נצחוני בני נצחוני בני וכו'.

¹ עיין בדברי יואל בפרשתן (עמוד תכט), ועוד. וע' בעל הגאולה ועה"ת (סימן לב ד"ה ולכאורה, וסוף סימן סו).

² וז"ל ביואל משה (א, קנא): וכבר אמרתי כמה שאמר חז"ל (יבמות קב). שאפילו אם יבוא אליהו ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו, וכעין זה מצינו כמה פעמים בש"ס, ואינו מוכן הלשון שאמר על אליהו "אין שומעין לו", שזה דבר שאינו במציאות, שכיון שאין שומעין לאלהיו בכך הוא בשביל שהוא היפך האמת וההלכה, ואם כן בודאי שאלהיו לא יאמר דבר שהוא היפך האמת וההלכה, ואם כן אי אפשר שיבוא לידי כך שנצטרך לומר על אליהו שלא לשמוע לו, והוא ליה לומר שאפילו אליהו לא יוכל לומר אין חולצין בסנדל, ומזה נדע הכל, ומדוע אמרו הלשון אין שומעין לו שאין זה לכבודו של אותו צדיק, גם אינו במציאות.

אלא שודאי ידעו חכמינו ז"ל שאלהיו לא קאמר כן, אבל חששו שמא יהיה איזה גדול הדור שיטעה בזה ויטעו כל העולם אחריו מחמת גדלו לשמוע אליו אף כמה שהוא היפך האמת, ולזה הפליגו בדבר שאף לאלהיו אין שומעין מה שהוא היפך האמת, ותו ליכא למיטעי. ואילו היו אומרים שאף אליהו לא יוכל לומר כן עדיין היה מקום לטעות באיזה גדול לשמוע אליו אף אם אומר היפך האמת, כי לא אמרו באלהיו אלא "שלא יאמר", אבל לא על מי שהוא אומר, ולכן אמרו בדברים ברורים ומפורשים שאף לאלהיו אין שומעין ככהאי גוונא, ולא חששו אף לכבודו של אליהו ז"ל להגיד עליו לשון זה, כדי שלא לבוא לידי טעות בדורות האחרונים העולמים לטעושים גדולים וגוראים בעון הדור רח"ל. המתבונן בזה יוכל להבין מה שאי אפשר לבאר יותר בכתב.

וכעין זה אמרתי בגמרא בבא מציעא (דף נ"ט) בהאי עובדא דתנורא של עכנאי, שהראה רבי אליעזר הגדול מופתים נוראים, שנעקר החרוב ארבע מאות אמה, וחזרו אמת המים, גם נפלו כותלי בית המדרש, ושוב הביא "בת קול" שהלכה כמותו, וכל זה לא הועיל מאומה, כי אמרו תורה לא בשמים היא, והכריעו להלכה בהיפך נגד כל זה. ולכאורה קשה הלא כלל הוא דקדושא בריך הוא לא עביד ניסא לְמַנְּא, ובודאי שכלפי שמיא גליא הכל וידעו שכל אלו הנסים עם הבת קול לא יועילו מאומה, כי לא ישיגוהו החכמים על כל זה, וגם בשמים יודעים שתורה לא בשמים היא, ובודאי שהנסים של רבי אליעזר הגדול באו מסטרא דקדושה מדרך האמת הבא מהקב"ה, ואם כן קשה למה טרחו בשמים להראות אותות ומופתים נוראים כל כך וגם לשלוח בת קול, וכי לא

רלח

עוד הקדמה לשוב קושיא ד-ח

במתן תורה נסמך לכולם השם המפורש, והמרגלים רצו להשתמש בשמות לעשות פעולות בשמים בכדי להראות כדבריהם [ועל דרך זה יש לפרש לענינינו, כי] זיי [המרגלים] האבן געוואלט מברך זיין אז זיי זענען גערעכט, [ועל כן רצו לעשות פעולות של מופתים להראות כדבריהם. וכעין מה שמצינו אצל רבי אליעזר הגדול].

ס'שטייט ארויס, דער מדרש רעכנט דאך 'דא' אויס^ט, נאך מתן תורה האט מען זיי געגעבן יעדן דעם שם המפורש חקוק עליו. [ואם כן היו בקיאים להשתמש בשם המפורש].

רלט

בשעת חורבן בית ראשון היו הרשעי ישראל שרצו להשתמש עם השרי מעלה למנוע החורבן, עד שהחליף השי"ת את השמים ולא ידעו האיד לדבר אליהם

[והנה על הפסוק] חלל ממלכה ושריה (איכה ב, ב) ברענגט רש"י^ט, ס'איז געווען [בשעת החורבן] גאר פון די רשעי ישראל [אזעלכע וואס] זיי האבן געקאנט דעם שם המפורש, האבן זיי נישט מורא געהאט [מתוכחות הנביאים אודות החורבן], [כי אמרו] זיי וועלן משביע זיין דעם שר של מים און דעם שר של אש [און] מ'וועט זיי נישט טון גארנישט. האט דער בורא כל עולמים געמוזט מחליף זיין [את השרים, ועל זה נאמר חלל ממלכה ושריה].

ידעו שהכל הוא בחנם אלא שיצטרכו החכמים להגיד שאינם כלום נגד הכלל דקודשא בריך הוא לא עבד ניסא למגנא.

אלא כיון שעל ידי אותה העובדא בא החלטת החכמים ונתודע להעולם הלכה למעשה שאין להשגיח על אותות ומופתים ולא על בת קול אם הוא נגד ההלכה, אם כן הוי תועלת גדול באלו המופתים, שאלולא לא היו באים כל המופתים האלה היה מקום לטעות שאם רואים מופתים כאלה הוי בזה איזה הכרעה נגד ההלכה, וחי' נפיק מיניה חורבא בדורות הבאים שהיה מציאות לחשוב אשר בעל מופת על ידי מופתים יוכל להגיד ח"ו נגד ההלכה, אם כן לא היו הנסים למגנא, דאדרבה בשביל שידעו שיעשו החכמים הלכה למעשה נגד כל זה, הראו לנו בכך דרך האמת בתורה הקדושה להציל כל הדורות מטעות, וזה תועלת גדול שאין לשער. המשכיל על דבר יתבונן בזה מה שלפניו.

שוב ראיתי מה שכתב רב נסים גאון במסכת ברכות דף י"ט ע"ב, אהא דאיתא בגמרא יצאת בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, וזה לשונו: ראיתי בו כי תשובות וכו', שלא היתה הכוונה אלא לנסות את החכמים אם יניחו הקבלה והגמרא שבפיהם בשביל בת קול ואם לאו, ודומה למה שכתב (ראה יג, ד) כי מנשה ה' אלקים אמתם, והנה נודע עם כל זאת בירור קבלתם, וזה שאמר רבי יהושע לא בשמים היא, כלומר כי תורת ה' תמימה, וכבר נתנה לנו בסיני, והודיענו כי אינו מחליף ממנה דיבור אחד, ואין בתורתנו חסרון ולא ספק כדי שנטוץ אל ראייה מן השמים, עכ"ל.

במדרש רבה 'בפרשתן' (טו, כד): ויאמר ה' עד אנה ינאצני (במדבר יד, יא), הדא הוא דכתיב (משלי א, כה-ל) ותפערנו כל עצתי ותוכחתי לא אבייתם, נאצנו כל תוכחתי, מהו ותפערנו, אלא כל טובה שיעצתי עליכם קלקלתם אותה ופרעתם אותה, שנאמר ותפערנו כל עצתי. מתחלה (שמות ג, ח) נאדר להצילו מיד מצרים, ואחם לא עשיתם כן, באתם לים ומיד קלקלתם את העצה, שנאמר (תהלים קו, י) וימרו על ים בים סוף. באלפי אלפים ורבי רבבות של מלאכים ירדתי בשבילכם, והייתי מוסר לכל אחד ואחד מכם ב' מלאכים, אחד חוגרו וזיינו ואחד נתן עטרה בראשו, רבי יהודה דצפרין אמר זונים אסר להם, ורבי סימאי אומר פורפירא הלבישן ושם המפורש חקוק עליו, וכל הקימים שהיה בידם לא היה דבר רע נוגע בהם, ולא מלאך המות ולא דבר אחר, וכיון שחטאו אמר להם משה (תשא לג, ה) נתת הורד עדיך וכו'.

ובמדרש רבה נשא (יב, ג): מהו צנה וסתרה אמתו (תהלים צד, ד), אמר רבי שמעון בן לקיש, אמר הקב"ה זיין אני עובדה לכל מי שהוא באמתה של תורה. אמר רבי שמעון בן יוחאי, אמתה של תורה זיין הוא לבעליה. אמר רבי שמעון בן יוחאי, זיין נתן הקב"ה לישראל בסיני ושם המפורש כתוב עליו. ובתורת כהנים סוף אמור (יד, ב): ויקב בן האשה הישראלית את השם (אמור כד, יא), זה שם המפורש ששמע מסיני.

ברש"י על איכה שם: חלל ממלכה ושריה. אלו ישראל שהיו קרויים (יתרו יט, ו) ממלכת כהנים. ושריה. מדרש אגדה יש (איכה רבה ב, ה), אלו שרים של מעלה שהחליפם, הממונה על האור מינה על המים, והחליף כל הממונים. לפי שהיו ברשעי ישראל בעלי שם המפורש, ובטוחים הם שישביעו את שרי מעלה להצילם מאש וממים ומחרב, ועכשיו כשהיה משביע את שר האש בשמו, והוא משבב אין ממשלה זו בידו, וכן כולם.

רמ

והיוצא מזה כי בכח שם המפורש וצירופי אותיות יכולין לשנות פעולות בשמים. ואילו להחליף השרי מעלה בכדי למנוע זאת, אין רצונו ית' לעשות כן תדיר

[והיוצא מזה] דאָס איז אַמאָל אַ כח, מיט'ן שם המפורש קען מען אַלעס טון. נאָר דער בורא כל עולמים האָט זיי מַחְלִיף געווען [לְהַשְׁרִים בשעת החורבן]. אָבער דאָס קאָן מען נישט אַלעמאָל טון, [כי אין הקב"ה רוצה בזה].

רמא

גם עדת קרח לקחו אָנְשֵׁי שֵׁם שידעו להשתמש בשם המפורש, כדי לפעול פעולות להראות כדבריו

ס'שטייט ביי קַרְח'ן, וְיִקַּח קַרְח [וגו' קראי מועד] אָנְשֵׁי "שֵׁם", ברענגט דער ילקוט ראובני פון אַ מדרש^{טו}, זיי האָבן געקאָנט דעם שם המפורש. [ולאורה] וואָס האָט ער [דאָס] געדאַרפט, וואָס האָט אויסגעפעלט דער שם המפורש.

[נאָר כדי] ער זאָל קאָנען טון אַלעס.

רמב

וכיוצא בזה מצינו בענין כשפים שעי"ז יכולים לעשות שינויים בחשרי מעלה

[וכיוצא בזה מצאנו] די גמרא זאָגט (חולין ד:): כשפים מכחישים פמליא של מעלה^{יז}, זאָגט דאָך דער רמב"ן^{יח} וואָס הייסט פמליא של מעלה? די שָׁרִים. זיי קאָנען מַשְׁנֶה זיין די שָׁרִים מיט כשפים. על כל פנים דעס איז [פועל] למעלה, ווען מען 'רודערט' מיט די שָׁרִים.

רמג

עוד הקדמה לישוב קושיא ד-ח

בספר יצירה: האותיות נקראו "אבנים" והתיבות נקראו "בתים"

[והנה] ס'שטייט אין ספר יצירה פרק ד' - ספר יצירה המיוחס לאברהם אבינו, פרק ד', - אותיות ווערן אָנגערופן אבנים, [ותיבות קרויין בתים]. שטייט אַרויס, אַן "אות"

^{טו} בילקוט ראובני (קרח, ד"ה): איתא במדרש, אָנְשֵׁי "שֵׁם", שהיו בקיאים בשם המפורש. (אכן שועב). וכן איתא בתולדות יצחק (קרח, למוהר"י קארו, דודו של הבית יוסף). וכן פירש בנועם מגדים (קרח, בפסוק קרואי מועד).

ובתפארת יהונתן (קרח) כתב: דרשו במדרש שנמסר להם סוד השם וכו', וגם יתכן שאמרו כל ניסי משה לא היו רק על ידי פעולת שְׁמוֹת, ולכן לקחו אָנְשֵׁי "שֵׁם", להראות לעם שיש כח לפעול פעולות רבות על ידי שמות.

^{יז} ופירש"י: כשפים. נוטריקון כחש פמליא של מעלה, שעל מי שנגזר לחיות, ממיתין.

^{יח} ברמב"ן פרשת שופטים (יח, ט): ועתה דע והבן בעניני הכשפים, כי הבורא יתברך כאשר ברא הכל מאין, עשה העליונים מנהיגי התחתונים אשר למטה מהן, ונתן כח הארץ וכל אשר עליה ככוכבים ובמזלות, לפי הנהגתם ומקבצם בהם, כאשר הוא מנוסה בחכמת האיצטגנינות, ועשה עוד על הכוכבים והמזלות מנהיגים, מלאכים ושרים שהם נפש להם. והנה הנהגתם מצת היותם עד לעולם ועד, גזירת עליונים אשר שם להם, אבל היה מנפלאותיו העצומות, שְׁשֵׁם בכח המנהיגים העליונים דרכי תמורות וכחות להמיר הנהגת אשר למטה מהם, שאם יהיה מבט הכוכבים בפנים אשר כנגד הארץ טובה או רעה לארץ או לעם או לאיש, ימירו אותם הפנים העליונים עליו להפך במבט עצמו, כענין שאמרו תמורת עֲנָן נָגַע, ועשה כן, להיות הוא יתברך שמו מְהֻשָּׁנָא עֲנָנָא וְזִמְנָא (דניאל ב, כא), קִרְא לְמִי הָיָם (עמוס ה, ח) לעשות בהם כרצונו, וְהוֹפֵךְ לְבָקֶר צִלְמֹת (שם), מבלי שינוי טבעו של עולם, ושיעשו הכוכבים והמזלות מְהֻלָּכִים כסדרן וכו'. אבל ההנהגה הפשוטה אשר בְּמַהֲלָכָה, הוא חפץ הבורא יתברך אשר שם בהם מאז, וזה היפך. וזה סוד הכשפים וכחם, שאמרו בהם שהם מכחישים פמלייא של מעלה, לומר שהם היפך הכחות הפשוטים, והם הכחשה לפמלייא בצד מהצדדין, ועל כן ראוי שתאסור אותם התורה, שיונח העולם למנהגו ולטבעו הפשוט שהוא חפץ בוראו וכו'. אבל יש לעיין הוזה סוד, וכבר הודענו (ברמב"ן אחרי יח, כה) כי יש למזלות שרים ינהיגו אותם, והם נפשות לכדורי הגלגלים וכו'.

הייסט "אבן", [און] מיט די מילואים [של האות], מ'מאכט דערפון [א ווארט], מ'איז עס מצרף מיט אַנדערע אותיות, ווערט עס אַנגערופן אַ "בית", בתים.

רמד

בלשון הקודש יש לכל אות "מילוי" שע"ז נעשים תיבות הנקראים "בתים", אבל לשונות העכו"ם אין להם מילוי ואותיותיהם הם רק "אבנים". ובוז פירש הר"ק מרימנוב את הפסוק וְהִסְתִּיתָ אֶת לֵב הָאָבֶן מִבִּשְׂרָם, דהיינו לשונות העכו"ם

דער רבי ר' מענדעלע [מרימנוב זלה"ה]^ט טייטשט מיט דעם [הפסוק] וְהִסְתִּיתָ אֶת לֵב הָאָבֶן מִבִּשְׂרָם (ויחזקאל לו, כו), זאָגט ער, [דין] לשונות העכו"ם האָבן נישט קיין מילוי [בהאותיות שלהם, וממילא] איז עס נאָר "אבנים" [ולא "בתים", ולזה אמר הכתוב] לעתיד לבא וועלן בטל ווערן אַלע לשונות [העכו"ם], וועט זיך אויפהערן דער לֵב הָאָבֶן.
דער ייטב לב אין פרשת בא, האָט אין דעם אַ דרוש באריכות², וועגן לשונות העכו"ם. אַלעס מיט דעם [על פי הקדמה זו], אַז די אותיות ווערן אַנגערופן אבנים³.

^ט הובא בשמו בבני יששכר (חנוכה ג, יט) ואגרא דפרקא (רמז ערב), עיי"ש באורך.

² בייטב לב (ריש פרשת בא): על פי המבואר בספרים הק' ההבדל שבין אותיות שלנו לאותיות של אומות העולם, כי מבואר בספר יצירה כי כל "אות" נקרא אָבֶן, ובהצטרף איזה אותיות יחד נבנה "תיבה" שנקרא בית הנבנה מכמה אבנים. והנה אותיות של כל אומה ולשון אינם רק אבנים, שאין באותיותיהן שום מילוי זולת הנכתב. אבל אותיות לשוננו הקדושה שבה נברא העולם, ובה ניתנה התורה, יש בכל אות מילוי מלבד הנכתב, ואם כן עם המלוי היא נקרא בית. על דרך משל, כשתבטא איזה אות בפה, כגון א, על כרחך תבנה בית, היינו אות א הכתובה היא אבן, אבל כשתקרא אותה בפה ותכנינה לאחרים לומר א, על כרחך תאמר אל"ף, הרי היא בית. וכן ב' היא בית, וכן ג' הוא גימ"ל, וכן כולם. לכן על פי האמת האותיות שלנו נקראים עם מילואם בית, אבל אותיות של אומות העולם אינם נקראים רק אבן.

ובזוה פירש הרב הק' מה"ר מנחם מענדיל זלה"ה מרימנוב, שעל זה אמר הכתוב וְהִסְתִּיתָ אֶת לֵב הָאָבֶן מִבִּשְׂרָם, היינו הלשונות וכתיבת אותיות של העמים, אשר המה אבנים, שלא נבנה מאחד מהן בית, עד כאן דבריו הקדושים.

עוד זאת תשכיל ותבין, כי אותיות שלנו מתרבים ומתגדלים עד לאין מספר. על דרך משל, א' הוא אחד, ואם תקראנה במלואה אל"ף עולה קי"א. ואם תמלא אל"ף כזה, אל"ף למ"ד פ"א, עולה רס"ו. ואם תמלא זה המילוי, יעלה יותר עד אין מספר, וכן כל האותיות. אבל אם תאמר רק א ולא יותר, לא יעלה רק א'. וכן ב' שנים, וכן ג' שלשה. מה שאין כן אם תאמר המילוי, הרי יש בזה עוד מילוי דמילוי, אם כן יעלה עד אין מספר.

ובזוה נבין ונשכיל שצריך המלמד תינוקות של בית רבן ללמוד עמהן בראשית למודי אותיות [עם המילוי], אל"ף בית גימ"ל דל"ת במילואם, כמו שנמסר לנו בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו. והן רבים עתה עמי הארץ הסוררים המורים הנקראים לעהרערס, הפורצים גדרים עולם ללמד לנערי בני ישראל אותיות שלנו כמו אותיות של אומות העולם, היינו א' ב' ג' ד' כו' בלא המילוי. אבל האיש הירא את דבר ה' ימנע רגל הילדים מהן וכיוצא בהן, כי הן המה מארבעה אבות נזקין, ותולדותיהן כיוצא בהן. והנה ארסם ארס ברזל, שזה משורש פורה ראש ולענה המוליד מינות ואפיקורסות בלב הילד, ועיני הרואה תעיד על זה בזמנינו, אשרי השומע ויחדל.

וכי תאמר מה בצע אם לומד האות ומלואו או כמו שנכתב לבד, אען ואומר להודיעך קושט אמרי אמת. הלא ידעת כי עיקר יסוד דת הישראלי להאמין בתורה שבכתב ובפירושה הנמסר לנו בעל פה, כדכתיב (משפטים כד, יב) וְאֶתְּנָה לָךְ וגו' וְהַתּוֹרָה זו שבכתב וְהַמִּצְוָה זו פירושה שבעל פה, ומהן שאין מפורש בכתב כי אם נלמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ומהן מה שהוסיפו חז"ל ועשו משמרת וסייג לתורה ומצות שהן מדברי סופרים, שנצטוונו (דברים יז, יא) לא תסור מן הדבר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ. והנה גוף האות הנכתב הוא למראה עיני הילד, והמילוי אינו רואה, וכשאומר לו שזה אל"ף, הרי ל"ף נמסר לו בעל פה, והוא מאמין לו שכן הוא, הרי מחנכן ומרגילן להאמין בשתי התורות יחד, שבכתב ובעל פה. עוד יש כוונה, שבזו מיוחד הדודים תורה שבכתב ושבעל פה בכל אות ואות.

ועוד זאת, כי יסוד דת הישראלי להאמין בלבו הנאמר בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו, יותר ממה שעיינו ראוה בחוש, ויותר ממה שמשיג בעין השכל, כי אם מכח אמונה. וכשמחנך התינוק ללמוד גוף האות הנראה לעיניו עם המילוי שאין רואהו, ומרגילו להאמין שכן הוא נמסר לנו מאבותינו, הרי מרגילו ביסוד האמונה להאמין בה' ובמשה עבדו ובדברי הנביאים והחכמים, אם כי אותותינו לא ראינו אין נביא אתנו כי אם אבותינו ספרו לנו מימי קדם, והנך לנער וגו' יס' יקין לא יסור מִפִּנֵּה (משלכב, ו), כי גירסא דינקותא עדיף, ונחקק על

רמה
ישוב קושיא ד

"האבנים" שורקו המרגלים, הכוונה "להאותיות" של צירופי שם המפורש, או שאר צירופים של אותיות התורה

[והנה] דער שם המפורש דאָס איז בלויז [צירופי] אותיות.

[וממילא] דאָס קאָן זיין איז דער פשט. [ויאמרו פל העדה] לָרְגוּם אֶתֶם "בְּאֲבָנִים", זיי

האָבן געוואָרפן "אותיות" [של צירופי שמות הקדושים].

[ובאמת עם] "אותיות התורה" אַליין [אף שלא באותיות שם המפורש], שטייט אויך קען

מען אלדינגס טאָן, [אפילו] מִתְּחִילָה מִתִּים זיין, ווען מ'ווייסט די סְמוּכִים, דעם צירוף פון

די אותיות התורה. ס'שטייט דאָך [אזוי] אַרויס אין מדרש, אין מדרש תהלים^{כב}, [בדרשת

הפסוק] סְמוּכִים לְעֵד לְעוֹלָם (תהלים קיא, ח).

איך האָב דאָס [שוין] מזכיר געווען כמה פעמים.

רמו

ומה שאמרו זרקו אבנים כלפי "מעלה", הכוונה להשרי מעלה,

כי רצו לעשות פעולות ע"י השרי מעלה להראות כדבריהם

זיי [המרגלים] זענען געווען גרויס, [און] זיי האָבן געוואָלט מברר זיין זייער שיטה,

האָבן זיי געוואָרפן "אבנים" כלפי 'מעלה', [מיינט מען] קעגן די 'שרי' מעלה, [זרקו

להם] "אותיות". אַזעלכע צירופי אותיות, [כגון] דעם שם המפורש. [וועי"ז רצו להראות

אותות ומופתים על ידי הַשְׁבָּעוֹת להשרי מעלה, בכדי להביא ראיה לשיטתם, וכעין מה שהיה עובדא

דרכי אליעזר הגדול בתנורו של עכנאי, שהראה אותות ומופתים להוכיח כשיטתו].

רמז

וכעין זה כתב במרכבת המשנה, שהכיתות שעל הים

רצו להשתמש בצירופי שמות להמית אצת המצריים

ער זאָגט טאַקע, דער מרכבת [המשנה] (על המכילתא, בשלח ב ו) זאָגט, ביי די ד' כתות

[שנעשו על הים, והיה כת אחת מהם] וואָס זיי האָבן געזאָגט "נִצְוֹת קְדָמִיהוֹן", אַקעגן די

מצריים, איינע [כת] האָט געזאָגט [אזוי]^{כג}.

לוח לבו של הילד כמו על הספר, וכמו שאמרו חכמים (אבות ד, כ) הלומד ילד למה הוא דומה לכותב על נייר

חדש וכו'. מה שאין כן אותן המורים החדשים שמלמדין רק האותיות כמו שנכתבין, א' ב', ואינו משמיע לאזניו

מילואי האותיות, מרגילו להאמין רק במה שענינו רואות, ולא מה שאזנינו שמעו מאבותינו, וזה שורש המינות

ואפיקורסות, וזה ברור ואמת לכל מבין ומאזין ומקשיב. - [וועי"ש עוד באורך, וע"ע בספרו ייטב פנים (לשביעי של

פסח, אות ה)].

^{כב} וועיין באורך ממה שאמר רבינו בזה ביומא דהילולא של הייטב לב, ו' אלול תשט"ו. ונדפס בדברי יואל תנינא

(שופטים-תבא עמוד קסו).

^{כג} במדרש תהלים (שחר טוב, מזמור ג): אמר רבי אלעזר, לא ניתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, שאם ניתנו על

הסדר, כל מי שהוא קורא בהם היה יכול להחיות מתים, ולעשות מופתים, לכך נתעלמה סדורה של תורה, והוא

גלוי לפני הקב"ה וכו'. רבי ישמעאל בקש לישב על הספר הזה לפני רבו, אמר כתיב סְמוּכִים לְעֵד לְעוֹלָם עֲשׂוּם

בְּאֵמֶת וַיִּשָּׁר וכו'.

^{כד} במכילתא (בשלח פ"ב): ד' כיתין נעשו עוד על הים, אחת אומרת ליפול אל הים, ואחת אומרת לשוב למצרים,

ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן, ואחת אומרת נצווה כנגדן. זאת שאמרה ליפול אל הים, נאמר להם (בשלח

יד, יג-יד) הַתִּיצְבוּ וְרֹאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'. זו שאמרה נשוב למצרים, נאמר להם (שם) כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם. זו

שאמרה נעשה מלחמה כנגדן, נאמר להם (שם, יד) ה' יִלָּחֶם לָכֶם. זו שאמרה נצווה כנגדן, נאמר להם (שם) וְאִתֶּם

תִּתְרַשְׁוּ.

פרעגט ער, וואָס עפעס "שרייען"? וואָס וועט 'אויפטון' מיט שרייען.
זאָגט דער מרכבת המשנה^{כב}, [שאמרן] זיי וועלן שרייען מיט "צירופי שמות הקדושים" [כדי להמית בזה את המצריים].

רמח

'דאָס' זענען די "אבנים" [הנאמר אצל המרגלים]. ס'שטייט דאָך אַרויס אין ספר יצירה אַז ס'ווערט אָנגערופן אַזוי [האותיות בשם אבנים]. ממילא איז דאָס נישט שווער. [דעל בחינה זו] האָבן זיי געוואָרפן אבנים כלפי מעלה.

רמט

ישוב קושיא ה

הענין קיבל לתוכו את צירופי האותיות ועשה הפסק שלא יגיע השפעתם למעלה להשרי שמים, כדי שלא יהיה צורך 'להחליף' השרים

[אבער] דער בורא כל עולמים האָט נישט געוואָלט אַז דאָס זאָל אַרויפקומען 'אויבן' דער כח, מ'זאָל דאַרפן 'כסדר' "מְשֻׁנָּה זֵיין" די שְׁרִים^{כב}. האָט דער "עֲנִין" מקבל געווען די 'אותיות', זיי זאָלן נישט 'צוקומען' אויבן [שלא יעשו שום רושם למעלה בשמים, כדי זיי זאָלן נישט קאָנען טון גאָרנישט "ע"י השרים].

רנ

ישוב קושיא ז

בני ישראל היו במדרגה שיכלו "לראות" הצירופי האותיות כשהם תלויים בענן, ועל ידי זה ראו מה שהמרגלים רצו לעשות, ושאר רצון הקב"ה בזה

[און אידן] זיי זענען געווען רואים את הנשמע [שראו גם בחינת האותיות ושרשיהן], האָט דער בורא כל עולמים, האָט מען געוויזן [על הענן] "קוקט אָן", זענען די אבנים - די "אותיות" - זענען געבליבן אין די עננים, האָט מען געזען [יעדער] וואָס זיי [המרגלים] ווילן טון.

דאָס איז דער פֿשט [בדברי הילקוט שבקושיא ז] "מ'האָט געזען" [אותן האבנים תלויים בענן. ורצה הקב"ה להראותן בזה כי אין להשגיח על אותות ומופתים בזמן שהם נגד התורה הקדושה ונגד משה ואהרן, ועל כן הראו זאת לכולם מה שרצו המרגלים לעשות, ומה שהקב"ה לא הניחן לפעול פעולתן]. [דברי יואל].

רנא

כיון שהמרגלים רצו לעשות פעולות בשמים, ואין רצון הקב"ה בזה, על כן אמר עד כמה אני סובל, ונגזר עליהם עונש

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט [עד כמה אני סובל], ווילאָנג וועל איך דאָס ליידן, איך וויל נישט שטיין כסדר [במלחמה עם אותן שרצין להשתמש בשמות עם השרי מעלה], שמא יחזרו, [איך וויל נישט] כסדר זיך טוישן [השרי מעלה] [כמו בשעת החורבן] און זיך שלאָגן, און די סדרי בראשית משנה זיין.

^{כב} במרכבת המשנה שם: נצווה כנגדן. בספר יד יוסף [מפרש] שהוא מענין משיח דכתיב ביה (ישעי' יא, ד) בְּרוּחַ פִּי יָמִית רָשָׁע, שרצו להכותם בשמות הקדושים, ולזה נוטה דעת ספר כנפי יונה וכו'.

^{כב} וכענין שהיה בזמן החורבן, שנאמר בו חָלַל מִמְלָכָה וְשָׁרְיָהּ.

איבערדעם איז דאָס געווען, איבערדעם איז [נגזר עליהם] להמיתם.

רנב

ישוב קושיא ו

גם את משה ואהרן רצו להכניע בכח צירופי שמות הקדושים, ולכן ברחו אל תוך הענן שיקבל את הצירופים לתוכו דאָס זאָגט דער תנא דבי אליהו, מעיד אני [עלין] שמים וארץ, [אז] ער [הקב"ה] האָט נישט געוואָלט להמית עשרה נשיאים מישאל, נשיאי ישראל, נאָר ווייל זיי זענען רדפו אחר "משה ואהרן" לרגום אותם [באבנים].

מיינט מען אויך [אומרון] מיט "אבנים", מיט "אותיות".

[והכוונה הוא, כי] זיי האָבן געוואָלט מתגבר זיין אויף משה רבינו, זיי האָבן געוואָלט פאַרשטיינערן מיט די "אותיות" און מיט צירופים, מיט שמות הקדושים, [ונכון] מיט'ן שם המפורש. ביז זיי [משה ואהרן] זענען אַנטלאָפן תחת הענן, ס'זאָל דאָס מקבל זיין, ס'זאָל נישט קאָנען צוקומען [אלו הצירופים למעלה בשמים]. האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט, ווייטער גייט עס נישט.

רנג

סיום ישוב קושיא ד

דאָס איז געווען דאָס גאַנצע [ענין רגימת האבנים], ווייל זיי זענען געווען אַזוי פּעסט ביי די שיטה [שלחם, שאין כדאי לעבור עוד צער החורבן והגלות, ולכן יש להמתין שם עד שיזכו לעולם התיקון] (וכמבואר לעיל אות ריח-רכו), וממילא זיי האָבן געוואָלט אויף 'דעם אופן' [להביא הכרעה לדבריהם, ע"י עשיית פעולות למעלה עם השרים].

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט דאָס קען איך שוין נישט צולאָזן.

דאָס איז געווען די סיבת הדברים [פונעם גאַנצן ענין].

מיט דעם קאָן מען 'פאַרשטיין אַביסל' די מאמרים התמוהים.

רנד

ישוב קושיא ה, וסיום ישוב קושיא ו

"זריקת אבנים" הוא ענין אחר עם "דיבורים", שהוא ההשתמשות בצירופי אותיות שמות הקדושים

היצט פאַרשטייט מען שוין דעם מדרש אין ילקוט.

ער הייבט אָן [שפעלו במעשה] דורך די "אבנים", און לאָזט אויס "במדבר", דורכן "דיבור". וואָרן 'דאָס' זענען דאָך טאַקע די אבנים, די אבנים זענען דאָך די "דיבורים", די "אותיות".

די אותיות איז נאָר געווען מיט'ן בלויזן "דיבור", נישט קיין - חס ושלום - נישט גענומען קיין "שטיינער" און וואָרפן אין הימל אריין. צי אויף משה רבינו וואָרפן שטיינער גאָר. זיי האָבן פאַרשטאַנען גאַנץ גוט, אַז זיי [משה ואהרן] קאָנען אַנטלויפן [ולהנצל] פון "שטיינער".

איבערדעם לאָזט ער אויס [במדרש ילקוט, דהכוונה רק על "דיבורים"].

דעם זעט מען דאָך בבירור [בדברי הילקוט, אז] 'דאָס' איז דער מַכְנֵן, [שהרי] ער הייבט אָן מיט די "אבנים", רגימה, און לאָזט אויס "במדבר", מיט'ן "דיבור".

רפד

השלמה מתוך קונטרס על הגאולה ועל התמורה (סימן נד)

הקדמה לישוב קושיא ט - י - יא

בעלמא אין חיוב לאבד עבודה זרה "שאינו שלו", אבל בארץ ישראל כשוכבים אותה צריכים מקודם לאבד את כל האשירות ועבודה זרות שבתוכה, ואפילו אינו שלהם

[והנה כבר הבאתי (לעיל אות פג-פד) מה שאמרו רבותינו ז"ל בגמרא עבודה זרה (דף מה:): דגידוע עבודה זרה קודם לכיבוש ארץ ישראל.

והנה רש"י פירש שם דבכניסתן נצטוו לַגְדָּעַם מיד, ולאחר כיבוש יִחַפְּשׂוּ אחריהם לשרשם ולבערם וכו'. וכיון דחזינן בה ב' ביטולים בפסוק (ראה יב, א), תַּגְדָּעוּן וְתִשְׁרְפוּן, אמרינן דְּנִתְּצָתָם קודם לכיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה, דכתיב תִּשְׁרְפוּן. וכן כתבו התוספות (שם ד"ה הנח). ומבואר בגמרא דדברי הכל סבירא להו הכי, ואין שום חולק על זה, עיי"ש. וכבר ביארתי בספרי ויואל משה (מאמר א, סימן ז) שהרמב"ם כיוון לזה בלשונו הזהב בפרק ז' מהלכות עבודה זרה הלכה א', עיי"ש¹².
מעתה על פי התורה אסור לכבוש ארץ ישראל, אלא אם כן יכירתו הַאֲשֵׁרוֹת וַיֵּאָבְדוּ כל עבודה זרה שבתוכה.

רפה

ישוב קושיא י

הכנענים ידעו מזה כי בבוא ישראל לִכְבֹּשׁ את הארץ, יגדעו וַיֵּאָבְדוּ תחילה כל הע"ז שבתוכה, ועל כן עשו ענין זה לסימן לידע אם כבר הגיע זמן "הכיבוש", שיכנסו ישראל לארץ

והנה הו' אומות יָדְעוּ בתכסיסי ישראל ובוהירתן בענין העבודה זרה עוד מימי האבות, ועל כן עשו דבר זה לסימן והיכר, ושאלו את פי המרגלים על מה באתם, שמא להכרית אילנות ואשירה של עבודה זרה באתם עלינו, וכשאמרו לאו, שִׁגְרוּם בשלום ולא הרגום. כי [מזה] ידעו ברור שעדיין לא הגיע זמנה של כיבוש ארץ ישראל.

רפו

ישוב קושיא ט

כיון שכבר נגזרה הגזירה שלא יכנסו לארץ, עוד טרם הליכת המרגלים, על כן ידע משה רבינו שעדיין לא הגיע זמן הכיבוש, ועדיין לא חל החיוב לאבד עבו"ז שאינו שלהם. ועל כן היה להם עצה להנצל מן הכנענים ע"י שיודיעו להם כי עדיין לא באו להכרית העבו"ז, שזה היתה הצלה ברורה יותר ממה שעשו המרגלים בימי יהושע, וע"כ גם לא הוצרכו ליכנס כמו גנבים

והנה משה רבינו ע"ה ידע עוד טרם שילוח המרגלים כי כבר נגזרה גזירה שלא יכנסו לארץ אלא לסוף ארבעים שנה, וכמו שנשבע לו הקב"ה בשעה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו, וכמבואר במדרש המובא לעיל (אות מ). ואם כן מבואר שעדיין לא היה אז הזמן של כיבוש הארץ, ומה שנשלחו המרגלים מיד, יש בזה מעמים אחרים, וכמו שהארכתי לעיל (בישוב קושיא טו וקושיא כ) ובשאר דרושים על התורה. ומעתה במרגלים ששלח משה, עדיין לא היה החיוב עליהם לַאבֹד עבודה זרה, כי לא היה עדיין זמנה של כיבוש, ולא חייבה התורה הקדושה לַאבֹד עבודה זרה 'שאינו שלהם', כל עוד שאין בדעתם לכבוש אותה. ועל כן אמר להם משה רבינו ע"ה אל תכנסו כנגבים, אלא שאם ישאלו לכם שמא להכרית עבודה זרה באתם, תאמרו לא, ומיד יָדְעוּ האומות שעדיין לא הגיע זמנו של כיבוש ולא יעשו לכם רעה. וכן היה, כמבואר בתנא דבי אליהו הנ"ל.

¹² ועיינן עוד באורך ביואל משה שם (עד סימן צח).

וזה הצלה ברורה יותר, דמרגלים ששלח יהושע הסתירו ועשו עצמם כמוכרי קדרות, ולבסוף הרגישו בהם האמוריים והוצרכו לנס עצום, כמו שאמרו ז"ל דפנחס היה שם והיה 'רואה ואינו נראה' (כדלעיל אות ט), ועל כן כדי לִמְעַט בְּנִיָּסָא, גם שתהא הצלתם יותר ברורה, אמר להם משה רבינו אל תכנסו כנגבים, ותנצלו על ידי שתאמרו שלא באתם לכרות העבודה זרה.

ואף על פי כן היה הצלתם בדרך גם, כמו שכתב האור החיים הקדוש (הובא לעיל אות מה ואות רו), ומבואר במדרשי רבותינו ז"ל (הובא לעיל אות ל) שמרדן הקב"ה לכנענים בקבורת מותיהם כדי שלא ישגחו במרגלים הללו, והוצרכו לנס, דלאו כולי עלמא שְׁאֵלוּ להם על מה באתם, ולא הגידו לכולם שלא באו לכבוש עבודה זרה. אבל כדי לִמְעַט בְּנִיָּסָא, אמר להם משה רבינו ע"ה עצה זו כנ"ל.

רפז

ישוב קושיא יא

בימי יהושע כבר הגיע זמן הכיבוש ואיבוד העבו"ז, ומי שאינו מאבד הע"ז בזמן הכיבוש דינו כמו העובד ע"ז עצמו וכמבואר באור החיים הק', ועל כן אז לא היו רשאים לענות שלא באו להכרית העבו"ז בזמן חיוב הכריתה, כדי שלא יהא נראים כמורים בעבו"ז שהוא ביהרג ואל יעבור. ולכן הוצרכו להשתדל באופן אחר לצורך הצלתם, ע"י שיכנסו כנגבים ולהראות עצמן כמוכרי קדירות

אבל במרגלים ששלח יהושע, היו ישראל מוכנים לכבוש את הארץ מיד, ונתחייבו לְאָבֵד כל עבודה זרה מתוכה, ולא היו רשאים המרגלים לומר דלא באו להכרית עבודה זרה, דאמירה בעצמה הוי כמורה בעבודה זרה. כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר המצות (מצוה ט) במצות עשה של וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (אמור כב, לב) וזה לשונו: ולא נתעוהו לחשוב שְׁכַפְּרָנוּ, אף על פי שלבותינו מאמינים בו יתעלה, עכ"ל.

וכמו שכתב האור החיים הקדוש בפרשת משפטים (כג, כד) על הפסוק לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם כי הָרַס תִּהְרַסם, וזה לשונו: להיות שרצה לְצוּתָם על הריסתם ועל שברונם, לזה קָרַם לומר לא תִשְׁתַּחֲוֶה וְלֹא תַעֲבֹדָם, שאם לא הָרַס ולא שָׁפַר, הנה הוא כעובד עבודה זרה, כי ה' תופס על המחשבה בעבודה זרה (קידושין מ.), וצריכין היכר על שלילת מחשבת עבודה זרה מלבם, ואין היכר אלא בְּשִׁפּוּר מצבותם, ואם לא יעשו כן הרי הם כעובדי עבודה זרה וכו', ותמצא שהקפיד ה' על ישראל שלא עשו כן בכניסתן לארץ, עכ"ל ק.

הרי שצוה השי"ת לעשות היכר במעשה על שלילת מחשבת עבודה זרה, ואם לא עשה כן הרי הוא כעובד עבודה זרה. וכל שכן באומר בפירוש שאין רוצה לאבד ולעקור עבודה זרה, הרי הוא בורא כעובד עבודה זרה.

על כל פנים במרגלים ששלח יהושע שהיה זמן הכיבוש מיד, לא היו רשאים לומר שאין רצונם לעקור עבודה זרה, על כן היה ההכרח שיסתירו עצמם ויעשו עצמם כמוכרי קדרות, וניצולו בדרך גם. מה שאין כן במרגלים ששלח משה, לא הוצרכו לזה, ולמעט בניסא עדיף, ועל כן אמר להם משה אל תכנסו כנגבים. ובוה מבואר הענין קצת¹².

¹² ומתוך ביאור הענין יתברר חומר הענין, ועד כמה החמירה התורה הקדושה שלא לכבוש מקום בארץ ישראל מבלי שיאבדו ויעקרו העבודה זרות מתוכה, ואפילו דיבור בעלמא לומר שאין רוצין באיבודה הרי הוא כמורה בעבודה זרה, ומכל שכן לומר בפירוש שרוצה בקיומה, כאשר עושין הרשעים ומושלי הציונים. (על הגאולה ועה"ת ריש סימן נג).

רפח

סיום התורה - וברכת הקודש

ודברי התעוררות להבין עצמם לקראת ביאת המשיח

תוכן הדברים^{כב}, ברויך מען צו וויסן מ'זאל זיין "צוגעגרייט"^{כט} [לקבלת פני משיח]. דער בורא כל עולמים וועט העלפן, מ'וועל מיר זוכה זיין צו ביאת המשיח. זאל מיר זען [דעמאלטס] אז מ'האב מיר זיך עפעס "אנגעגרייט" צו דעם [פון פאראויס], עפעס קדושה וטהרה.

מ'זאל זיך מתגבר זיין אויף די נסיונות.

[מיט] דאס אליין [באלו נסיונות הזמן] גרייט מען צו דעם 'עולם' [מן השמים]. מ'זאל זען, אז מ'זאל [מקיים זיין דעם פסוק] [מלאכי ג, טז] אז נדברו יראי ה' [איש אל רעהו] [ויקשב ה' וישמע] [ויכתב ספר זכרון לפניו].

ברויך מען זיך "אנגעגרייט", זאל מען.

מ'זאל מתקן זיין מעשינו פאר הקדוש ברוך הוא.

מ'זאל מיר 'זוכן' צו טון דעם רצון הבורא ברוך הוא.

מ'זאל 'לייגן קאפ' אויף דעם! [לחשוב ולהתבונן] וויאזוי קאן מען עפעס משלים זיין דעם רצון הבורא ברוך הוא!

מ'האב מיר זיך אנגעברענגט די 'יארן' מיט די 'טעג', מיט "גאָרנישט"!

ווי ווייט מ'איז פון די 'קדושה'!

מ'איז אין אזא חשכות, אין אזא אפלה. מ'האט זיך נישט וואו צו קערן [און] וואו צו ווענדן!

ווער זאל אונז דערלייכטן די אויגן! ווער זאל אויפהייבן אידישע הערצער!

מ'זאל מיר זוכה זיין ס'זאל זיין פון אונז א נחת רוח פאר'ן בורא כל עולמים! (אמן)

מ'זאל מיר די זכיה האבן, מקדש שם שמים צו זיין! (אמן)

מ'זאל מיר זיך "צוגעגרייט".

דער בורא כל עולמים וועט העלפן, מ'זאל מיר נאך זוכה זיין צו זען ביאת משיח

צדקינו. (אמן)

מקבל זיין [פניו] ביי ביאת המשיח באנפין נהירין, מיט נחת און מיט שמחה. (אמן)

ס'זאל זיין נגילה ונשמחה בישועתך. (אמן)

"ולא נבוש ולא נפלים" פאר'ן בורא כל עולמים! אז מ'האט נישט געקענט חלילה

אויסהאלטן 'די' נסיונות!

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:

במהרה מתוך נחת ושמחה, זאל מיר זוכה זיין [צו] די ישועה שלימה, בהתרוםמות

קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^{כב} הדיבורים דלהלן (עד הסוף), אמר רבינו מתוך כביה עמוקה והתחננות עצומה, הקורעת לב השומע אשר אם אבן הוא נימוח.

^{כט} וכנזכר לעיל בתוך הדרוש (אות רכו-רכו, ואות רעה-רפג), מענין "הכנה" אל דברים שבקדושה.

^ל וכמו שהאריך רבינו בס"ג נשא וס"ג בהעלותך, בביאור הפסוקים שבסוף מלאכי, ושעתה הוא הזמן לקיים הכתוב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו.

